

MODELI RESTORATIVNE PRAVDE U SVIJETU ZA MLADE U SUKOBU SA ZAKONOM I PREGLED ISTRAŽIVANJA NJIHOVE UČINKOVITOSTI

Anja Miroslavljević
Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Odsjek za poremećaje u ponašanju

SAŽETAK

U radu je dana definicija, načela i ciljevi restorativne pravde te su prikazana obilježja njena četiri osnovna modela (medijacija između počinitelja i žrtve, obiteljske konferencije, vijeća za reparaciju i suđenje u krugu) koji se primjenjuju prema mladima u sukobu sa zakonom. Drugi dio rada bavi se pregledom evaluacijskih istraživanja modela i programa restorativne pravde u svijetu i njihove učinkovitosti s naglaskom na smanjenje stope recidivizma čiji rezultati uglavnom pokazuju pozitivne učinke kada je riječ o smanjenju stope recidivizma.

Ključne riječi: modeli restorativne pravde, evaluacija, recidivizam, maloljetni počinitelji kaznenih djela

UVOD

Maloljetnička delinkvencija i antisocijalno ponašanje ozbiljni su problemi s nizom negativnih utjecaja na društvo. Počinjenje kaznenih djela ima značajan negativan emocionalni, fizički i materijalni efekt na žrtve, počinitelje, njihove obitelji i zajednicu (Bradshaw, Roseborough i Umbreit, 2006).

U tom smislu, razvoj učinkovitih programa i intervencija s ciljem smanjenja stope recidivizma općenito, pa tako i kod maloljetnika, nameće se kao prioritet. Država, ali i nevladine organizacije, poduzimaju različite vrste intervencija kako bi ostvarile taj cilj. No, povijesno gledajući, kako navode Bradshaw, Roseborough i Umbreit (2006), malo je dokaza da su metode do sada prevladavajućih pristupa - kažnjavajućeg i rehabilitacijskog, imale većeg uspjeha kada je riječ o smanjenju stope recidivizma.

Retributivni ili kažnjavajući pristup počinjenje kaznenog djela promatra kao zločin protiv države. Iz toga proizlazi da država kažnjava počinitelja odgovarajućom sankcijom uz pretpostavku da kazna sama po sebi odvraća počinitelja od budućeg počinjenja kaznenog djela. Rehabilitacijski

model, posve suprotno od kažnjavajućeg, u fokusu ima tretman počinitelja koji za cilj ima pozitivnu promjenu njegovog ponašanja. Na taj način - pozitivnim ishodom tretmana, utječe se na smanjenje stope recidivizma. No, stopa recidivizma, unatoč nastojanjima dvaju navedenih pristupa, i dalje je visoka. U tom smislu, Henggeler (1989, prema Bradshaw i Roseborough, 2005) u pregledu utjecaja tradicionalnog kaznenog sustava za maloljetnike na stopu recidivizma, zaključuje da ništa ne funkcionira. Slično tvrdi i Lipsey (1995, prema Bradshaw, Roseborough, 2005) u svojoj meta-analizi kojom je provjeravao učinkovitost tretmana za maloljetne delinkvente, a provedenoj temeljem 400-tinjak studija u kojima je bilo uključeno ukupno 40 000 maloljetnih počinitelja kaznenih djela, navodeći prosječno smanjenje stope recidivizma od samo 10%.

Sukob dvaju navedenih pristupa, uz sveopće društvene promjene koje se odražavaju i na cjelokupni sustav intervencija prema počiniteljima kaznenih djela, doveli su do razvoja rekonstruktivnog pristupa, odnosno restorativne pravde (Žižak, 2003). U prilog razvoju ovog pristupa, ide i činjenica da se 70-ih i 80-tih godina u svijetu i Europi, razvojem pokreta za zaštitu prava

žrtava kaznenih djela, počela pridavati i pažnja žrtvi u kaznenom postupku. Naime, dotadašnji dominantni rehabilitacijski i kažnjavajući pristup, gotovo u potpunosti su zanemarivali potrebe žrtve kaznenog djela promatrajući ju najčešće samo kao svjedoka u kaznenom postupku (Erez i Roberts, 2007; Koren Mrazović, 2005).

Van Kalmthout (1996) navodi da se, općenito gledajući, suvremena društva suočavaju sa sličnim ili istim problemima: porastom broja kaznenih djela, neučinkovitošću kazne zatvora i preopterećenošću tijela kaznenog sustava i represivnih organa. Stoga se traže učinkovitiji pristupi suzbijanja kriminaliteta. Mnogi vjeruju da je restorativna pravda odgovor i rješenje navedenih problema.

Ovaj rad bavi se teorijskim konceptima restorativne pravde, osnovnim modelima i evaluacijskim istraživanjima tih pristupa. Drugim riječima, cilj ovog rada jest, uz kratko pojašnjenje samog koncepta restorativne pravde, prikazati četiri osnovna modela te dati pregled istraživanja u svijetu o učinkovitosti najčešće primjenjivanih pristupa na smanjenje stope recidivizma kod mladih u sukobu sa zakonom.

POJMOVNO ODREĐENJE

Za engleski termin *restorative justice* nema službeno prihvaćenog prijevoda na hrvatski jezik, a u domaćoj literaturi koristi se pojam rekonstruktivni pristup, iako strani autori smatraju navedeni engleski termin jako dobrim budući da sugerira da se radi o zdravorazumskom pristupu pravdi (što on u biti i jest jer osim pravne uključuje i psihosocijalnu pravicu) (Zehr, 1997, Žižak, 2006). Pojam restorativna pravda dolazi od engleske riječi *restore* što znači vratiti u prijašnje stanje, ponovno uspostaviti, obnoviti, nadoknaditi, vratiti originalne vrijednosti, postaviti u početni položaj (Miscin, 2004). Rekonstruktivni pristup, s druge strane dolazi od riječi rekonstrukcija (ponovna gradnja, obnova konstrukcije, izmjena ustrojstva ili jednoga dijela sastava čega; reorganizacija, preinaka, utvrđivanje i prikazivanje nekadašnjeg izgleda, stanja ili slijeda događaja u vezi s čim što je postojalo ili se dogodilo u prošlosti (Hrvatski jezični portal, 2010). Iz navedenog je jasno da su ta dva pojma bliska, ali ne i posve istoznačna. I Žižak (2006: 795) naglašava da pojam *restorative justice* nije lako prevesti na hrvatski jezik, a da mu pritom ne budu uskraćena neka od značenja koja on sa sobom treba nositi – obnavljanje odnosa u zajednici, popravak ili naknada štete načinjene kaznenim djelom, promjena vrijednosnog sustava i načina rješavanja problema. Stoga se autorica ovog rada odlučila za doslovni prijevod ovog termina- restorativna pravda.

Iako je restorativna pravda trend u svijetu, njen koncept i dalje je teško definirati budući da podrazumijeva različite odgovore na kriminalno ponašanje, odnosno, obuhvaća različite prakse u različitim fazama kaznenog postupka, od diverzije do radnji poduzetih tijekom bilo kojeg trenutka u kaznenom postupku (Morris, 2002). Ovisno o praksi u pojedinoj državi, odnosi se i primjenjuje na maloljetnike i/ili punoljetnike.

U Marshallovoj definiciji (1996, prema Braithwaite, 1999, prema Sherman i Strang, 2007) stoji da je restorativna pravda proces u kojem, sve strane koje su uključene i povezane s počinjenjem kaznenog djela, surađuju s ciljem razrješavanja posljedica kaznenog djela i njegovih utjecaja na budućnost. Iako je navedena definicija daleko od univerzalne, služi kao dobra polazišna točka u razumijevanju ove problematike. Slično navode i Bazemore i Walgrave (1999, prema Morris, 2002) objašnjavajući da je to svaka akcija koja je primarno orijentirana na uspostavljanje pravde popravkom štete koja je nastala činjenjem kaznenog djela. Slijedom navedenog, paradigma restorativne pravde ima nekoliko esencijalnih pretpostavki (Latimer, Dowden i Muise, 2005; Žižak, 2003; Koren Mrazović, 2005; McCold i Wachtel, 2003):

1. kazneno djelo povrjeđuje ljude i odnose (žrtvu, počinitelja i zajednicu), a ne zakon i državu;
2. djelo stvara obvezu da se stvari isprave i uspostavi socijalni mir;
3. sve tri strane povrijeđene djelom, moraju biti uključene u odgovor na počinjeno kazneno djelo;
4. počinitelj preuzima odgovornost za svoje ponašanje i djeluje u smjeru popravljivanja i nadokande štete proizašle iz kaznenog djela;
5. cijeli proces dobrovoljan je za sve sudionike.

Slično navode i Umbreit i Coates (1998, prema Ryals, 2004) objašnjavajući filozofiju rekonstruktivnog pristupa kroz 6 osnovnih načela:

1. Priroda kaznenog djela jest u tome da djelo narušava društvene odnose, a ne zakon i nanosi štetu zajednici i njenim članovima isto kao i direktnoj žrtvi.
2. Cilj pravde definiran je kao nadoknada štete prozročene djelom. To znači da je cilj, uz nadoknadu štete, uspostava socijalnog mira u zajednici.
3. Uloga žrtve je velika u smislu da oštećeni kaznenim djelom moraju imati priliku biti dio pravosudnog sustava. Posljedice djela na žrtvu vidljive su njezinom socijalnom izolacijom, ljutnjom, strahom, nesigurnošću i anksioznošću. Restorativna pravda dopušta žrtvama da razrješe te osjećaje i vrate osjećaj sigurnosti.

4. Uloga počinitelja proizlazi iz činjenice da je odgovoran za svoje ponašanje.
5. Uloga lokalne zajednice definira se kroz njene resurse koji su fokusirani na omogućavanje postizanja ravnoteže nakon počinjenja kaznenog djela. Resursi se također koriste i za prevenciju delinkventnih aktivnosti.
6. Uloga formalnog pravosudnog sustava jest ta da pravosuđe mora nastaviti s utvrđivanjem odgovornosti počinitelja za počinjeno kazneno djelo, no, mora se usmjeriti i na promoviranje pravde u zajednici koristeći njene resurse radije nego zatvaranje počinitelja.

Bazemore i Maloney (1994, prema Žižak, 2006), kao osnovne ciljeve restorativne pravde vezane uz maloljetne počinitelje kaznenih djela navode:

1. Potaknuti odgovornost maloljetnika za vlastito ponašanje (preuzimanje odgovornosti i poduzimanje aktivnosti u svrhu nadoknade štete).
2. Potaknuti i razviti različite vještine maloljetnika (iz čega proizlazi da je naglasak na snagama pojedinca).
3. Zaštititi zajednicu (što se ostvaruje kroz procese pregovaranja, medijacije, osnaživanja žrtve i naknadu štete).

PRIKAZ ČETIRI MODELA RESTORATIVNE PRAVDE

Za razliku od kažnjavajućeg i rehabilitacijskog pristupa, restorativna pravda u fokusu ima žrtvu i zajednicu. Kao što je rečeno, nije usmjerena na kažnjavanje, zastrašivanje i zatvaranje počinitelja ili pak na njegovu rehabilitaciju, već nastoji vratiti «socijalni mir», djelovati na ponašanje počinitelja u smislu razvijanja njegovog karaktera, a s ciljem prevencije budućeg delinkventnog ponašanja te popraviti štetu počinjenu kaznenim djelom. U tom smislu, unutar koncepta restorativne pravde razvila su se četiri modela u svijetu, koja, unatoč određenim razlikama u načinu i metodama provođenja, teritorijalnoj rasprostranjenosti, imaju zajedničku osnovnu misao. Drugim riječima, odnose se na strategije postizanja gore navedenih ciljeva.

Četiri osnovna modela restorativne pravde su (Bazemore i Umbreit, 2001; Bazemore i Griffiths, 2003; Zernova 2007):

1. *victim offender mediation (medijacija između počinitelja i žrtve);*
2. *community reparative board (vijeće za reparaciju);*

3. *family conference (obiteljska konferencija);*
4. *circle sentencing (suđenje u krugu).¹*

O modelima

1. Victim-Offender Mediation²

Počeci ovog modela restorativne pravde sežu u 60-te u SAD, s tim da je važan utjecaj na medijaciju imao razvoj pokreta za prava žrtava (Umbreit, Coates i Vos, 2001). 80-tih godina širi se u Europu. Ovakvi programi postoje i u Australiji, Novom Zelandu i Južnoj Africi (Umbreit 1996, Wynne 1996, Claes 1998, The European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice 2000, prema Zernova 2007). Model se posebno razvio vezano uz maloljetničku delinkvenciju (Crawford i Newburn, 2003).

Medijacija između počinitelja i žrtve počiva na ideji da nakon počinjenja kaznenog djela, i počinitelj i žrtva imaju zajednički interes u popravljajući ili nadoknadi štete. Naglasak je na popravku, nadoknadi, pomoći žrtvi vezano uz posljedice djela, ali i na pomoć počinitelju u smislu promjene životnog stila (Zehr 1990, prema Zernova, 2007). Ovaj model obično podrazumijeva susret «licem u lice» počinitelja i žrtve u sigurnom i kontroliranom okruženju uz posredovanje medijatora (Umbreit i Greenwood, 2000, prema Ryals, 2004; U.S. Department of Justice, 2000). Zajedničkom susretu počinitelja i žrtve prethodi individualni susret svakog od njih s medijatorom s ciljem pojašnjavanja cijelog postupka medijacije, ali i kako bi oboje (i počinitelj i žrtva) dali pristanak za zajednički sastanak (Bazemore i Umbreit, 2001). Uz pomoć neutralne osobe, medijatora, obje strane imaju priliku izraziti svoje osjećaje, stavove i razgovarati o tome što se dogodilo (Zernova, 2007). Medijacija je metoda komunikacije u kojoj dvije suprotstavljene strane vođene trećom neutralnom osobom nastoje riješiti problem koji je nastao počinjenjem kaznenog djela (Crawford i Newburn, 2003).

Drugim riječima, postupak medijacije daje žrtvi priliku da sretne počinitelja u sigurnom i strukturiranom okruženju i uključi se u razgovor o kaznenom djelu i posljedicama po njega/nju. Cijeli proces vodi educirani medijator. Žrtva ima priliku reći počinitelju o fizičkom, emocionalnom i financijskom utjecaju djela na nju. Sam proces razlikuje se od medijacije za civilne ili komercijalne svrhe jer uključene stranke sklapaju sporazum o njihovom uzajamnom odnosu vezanom uz samo djelo. No, proces nije primarno fokusiran na sklapanje nagod-

¹ Budući da ne postoji hrvatski prijevod svih navedenih termina, autorica se odlučila za izvorne termine na engleskom jeziku.

² Medijacija između počinitelja i žrtve

be, iako većina slučajeva tako završi (financijska restitucija, dobrotvorni rad za žrtvu ili za opće dobro, uključivanje u neki od tretmanskih programa i sl.). Osnovni fokus je dijalog između počinitelja i žrtve, zadovoljavanje potreba žrtve, poticanje i razvoj empatije kod počinitelja, te njegov sveukupni rast i razvoj u smislu redukcije recidivizma u budućnosti (Umbreit, 2008).

Osnovna ideja, dakle, jest postizanje dijaloga uz ojačavanje žrtve, ali i počinitelja da razriješe konflikt. Na taj način, počinitelj ima priliku uvidjeti kako je pogriješio te kako njegovo ponašanje utječe na druge. Tako zapravo preuzima odgovornost za vlastito ponašanje, razvija karakter, stavove, vrijednosni sustav (Zernova, 2007, Bazemore i Griffiths, 2003).

Praksa u svijetu je različita pa tako medijaciju u nekim dijelovima svijeta provode suci, službenici probacije, pravnici, državni odvjetnici i to uglavnom kako bi se izbjeglo suđenje. Ipak, neki programi medijaciju provode nakon što počinitelj prizna krivnju na sudu, s tim da je u tom slučaju, medijacija uvjet probacije (Bazemore i Umbreit, 2001; Zernova, 2007). Kada se radi o vrsti kaznenih djela i dobi počinitelja za koje se ovaj model primjenjuje, valja istaknuti da se primjenjuje i na maloljetne i na punoljetne osobe, te i za lakša, ali i za ozbiljna kaznena djela.

U literaturi se kao glavna zamjerka navodi da ovakav pristup umanjuje kaznu počinitelju jer se pretpostavlja da bi tradicionalnim kaznenim postupkom vjerojatnije bio teže sankcioniran (Umbreit, Coates i Vos, 2001). Međutim, unatoč kritikama, evaluacijske studije ovog modela pokazale su uglavnom pozitivne rezultate o čemu će biti riječi u drugom dijelu rada.

Community Reparative Board³

Ovaj model je opcija za počinitelje lakših delikata koji bi inače, u sudskom procesu, bili vrlo vjerojatno osuđeni na sankciju probacije ili kratkotrajnu kaznu zatvora (Zernova, 2007). Vijeća su otvorena za javnost, a sastavljena su od male grupe građana (2-7) koji su završili posebnu edukaciju. Članove vijeća čine predstavnici lokalne zajednice. Kod kriterija odabira članova vijeća presudne su njihove osobne karakteristike (poput razumijevanja potreba počinitelja i žrtve, razumijevanje uzroka, uvjeta i povoda različitih ponašanja i sl.), a ne profesionalne u smislu razine i stupnja obrazovanja (Crawford i Newburn, 2002). Vijeće provodi javne, «licem u lice» sastanke naložene od strane suda. Isto tako, uspostavljaju dogovore s počiniteljima, nadziru provođenje dogovorenih obveza i povratno izvještavaju sud (Bazemore i

Umbreit, 2001). Za razliku od ostala tri modela, nema profesionalnih medijatora ili voditelja.

Proces, nakon zaprimljene policijske prijave, započinje pozivima i pojedinačnim razgovorima s počiniteljem i žrtvom s tim da se postupak nastavlja i ako žrtva ne pristaje na zajednički susret s počiniteljem. Ukoliko žrtva odbije sudjelovanje u postupku, tijekom zajedničkog susreta njene interese može zastupati za to ovlaštena osoba ili žrtva daje pisanu izjavu u kojoj obrazlaže na koji je način kazneno djelo ostavilo posljedice na nju/njen život kao i na koji način smatra da bi se šteta prouzročena počinjenjem kaznenog djela, mogla nadoknaditi (Home Office/Lord Chancellor's Department/Youth Justice Board, 2002). Zajednički sastanak počinje osobnim predstavljanjem. Nakon toga, predstavljaju se ciljevi programa. Zatim slijedi razgovor s počiniteljem i žrtvom o djelu i utjecaju kaznenog djela na žrtvu i zajednicu (Humphrey, Burford i Huey, 2006). Potom se dogovaraju strategije nadoknade štete te se pregovara s počiniteljem o konačnom sporazumu. Sporazum može uključivati pisanje pisma isprike, rad za opće dobro, uključivanje u trening za razvoj određenih vještina i sposobnosti. Prije isteka konačnog roka izvršenja obveza iz sklopljenog sporazuma, vijeće i počinitelj nalaze se barem jedanput kako bi se ustanovilo u kojoj se fazi izvršenja dogovorenih obveza nalazi počinitelj. Oni počinitelji koji ne pristanu na sporazum ili ga ne izvrše, upućuju se na sud. Rok za ispunjenje obveza je maksimalno 90 dana. Vijeće nema ovlasti određivanja i izricanja formalnog nadzora ili zatvaranja počinitelja kao dio obveze iz ugovora. Isto tako, financijsku kompenzaciju može odrediti samo sud (Zernova, 2007).

Vijeća su namijenjena maloljetnim i punoljetnim počiniteljima manje ozbiljnih delikata i nenasilnih kaznenih djela, a u Engleskoj i Walesu su striktno ograničena na maloljetnike koji su prvi put počinili kazneno djelo (Youth Offender Panels, 2009).

Kritičari ovog modela zamjeraju mu što ne zapošljava profesionalne medijatore, a pokazalo se da su volonteri koji ga provode često amateri, sa slabo razvijenim pregovaračkim vještinama koji ne znaju dovoljno o restorativnoj pravdi (Karp i Walther, 2001, prema Zernova, 2007).

Family Conference⁴

Ozakonjivanjem ovog modela na Novom Zelandu 1989.g., ovaj oblik odgovora na kriminalno ponašanje maloljetnika postao je uobičajena praksa na tom području (Zernova, 2007). No, provodi se i prema

³ Vijeće za reparaciju

⁴ Obiteljska konferencija

punoljetnim osobama i to kada je riječ o srednje ozbiljnim i ozbiljnim deliktima (osim ubojstva), kao što su krađa, nanošenje tjelesnih ozljeda, zlouporaba droga, vandalizam, zlostavljanje djece (Bazemore i Umbreit, 2001; Crawford i Newburn, 2003).

Konferenciju vodi koordinator. Obiteljske konferencije održavaju se u relativno neformalnom okruženju (mogu započeti molitvom i sl. (Crawford, Newburn, 2003)).

Na njoj sudjeluju počinitelj, njegovi rođaci, prijatelji, žrtva (ili njen predstavnik) i njeni rođaci, prijatelji, branitelj maloljetnika, policajac i socijalni radnik (Hayes, 2006). Kada je riječ o maloljetnicima, konferenciju saziva i vodi koordinator za maloljetnike (koji radi u Odjelu za socijalnu skrb) (Zernova, 2007). Na samom početku, najčešće policajac opisuje djelo, a počinitelj je pozvan da prizna ili opovrgne sudjelovanje u njemu. Ako prizna kazneno djelo koje mu se stavlja na teret, konferencija se nastavlja opisom utjecaja djela na žrtvu koja objašnjava svoje iskustvo, emocije i postavlja pitanja počinitelju. Osobe koje dođu na konferenciju kao podrška žrtvi, govore kako je djelo utjecalo na njih te također postavljaju pitanja. I počinitelj i njegova obitelj, isto tako, sudjeluju u razgovoru. Raspravlja se o pomirenju i nadoknadi štete. U tom trenutku, konferencija se prekida i tada obitelj počinitelja sama izrađuje plan nadoknade štete i prevencije budućeg delinkventnog ponašanja. U izradi plana uzimaju se u obzir potrebe žrtve. Najčešći ishod je isprika i rad za opće dobro. Nakon toga, ponovo se saziva sastanak na kojem obitelj i počinitelj predstavljaju svoj plan žrtvi i stručnjacima koji o njemu raspravljaju. Tijekom svih ovih prepričavanja, počinitelj je suočen s posljedicama svog ponašanja na žrtvu i njene bližnje, na svoju obitelj i prijatelje (Zernova, 2007; Bazemore i Umbreit, 2001; Hayes, 2006).

Osnovni cilj, uz opće ciljeve restorativne pravde, definiran je kao kolektivna odgovornost počiniteljeva sustava podrške s ciljem promjene u njegovom ponašanju (Bazemore, Umbreit, 2001).

Kritičari ovog modela navode da je kod obiteljskih konferencija policiji dana prevelika moć (Sandor 1994, prema Zernova, 2007). Budući da je u konferenciju uključen velik broj ljudi, ista autorica, ali i Morris (2002) tvrde da se na taj način zapravo širi mreža socijalne kontrole.

Sentencing Circles⁵

Ovaj model restorativne pravde pojavio se ranih 90-tih u Kanadi, a proširio se i u SAD-u. Sama ideja potječe od indijanske prakse mirenja i medijacije

u Sjevernoj Americi (Bazemore i Umbreit, 2001). Krugovi podrazumijevaju sastanke na kojima sudjeluju žrtva, počinitelj, njihove obitelji i prijatelji, zainteresirani članovi zajednice te predstavnici pravosudnog sustava. Sudionici mogu činiti jedan veliki krug ili se mogu podijeliti u dva - vanjski i unutarnji. Unutarnji krug uključuje žrtvu, počinitelja, njihove pristalice i profesionalce iz sustava pravosuđa koji obično rade na sudu. Vanjski krug čine profesionalci koji imaju specifične informacije te zainteresirani članovi zajednice. Facilitator procesa određuje tijek komunikacije, osigurava poštovanje svakog sudionika, sumira što je bilo rečeno i vodi krug ka postizanju konsenzusa. Krug često započinje molitvom kako bi se naglasio duhovni aspekt sudionika s ciljem nadilaženja trenutnih emocija i traženja rješenja. Sudionici osvještavaju narušenu ravnotežu koja je proizašla iz djela i donijela socijalni nemir. Naglasak je na tome da svi u krugu dijele odgovornost za iznalaženje rješenja. Na samom početku, dogovaraju se pravila komuniciranja. Raspravlja se o osjećajima i djelu (zašto se djelo dogodilo, kako popraviti štetu, kako spriječiti buduće takvo ponašanje, ali mogu raspravljati i o dubljim problemima počinitelja). Sudac, koji je cijelo vrijeme prisutan, daje preporuke na temelju onoga što je čuo (Bazemore i Umbreit, 2001; Zarnova, 2007).

Sudionici donose rješenja u skladu sa svojim vrijednosnim sustavom i običajima. Cijeli postupak ponovno povezuje počinitelja sa zajednicom i izgrađuje pokidane veze, te naglašava potrebe žrtve. Isto tako, proces senzibilizira zajednicu za probleme koji se u njoj događaju, naglašava pripadnost lokalnoj zajednici, potiče sudjelovanje, suradnju i izgradnju zajednice, promovira sposobnost mobilizacije lokalnih resursa i generira rješenja problema koja su proizašla iz navedenog. Isto tako, pomaže otkriti uzroke, uvjete i povode kriminala, što zauzvrat rezultira inicijativama lokalne zajednice s ciljem zadovoljenja potreba i žrtava i počinitelja, ali i uspostavljanja socijalnog mira (Stuart, prema Zarnova, 2007; Lilles, 2001).

U mnogo karakteristika slični su obiteljskim konferencijama, posebno u smislu zahtjeva za uključivanjem više ljudi osim počinitelja i žrtve, ali daju veći značaj zajednici (LaPrairie, 1995, prema Crawford i Newburn, 2003). Uobičajeno je uključiti proširenu obitelj i članove zajednice u cijeli proces.

Važno je naglasiti da proces ima određene rituale. Postoji medijator ili koordinator koji mora osigurati inkluzivni dijalog i integritet procesa. Koristi se i tzv. štapić za govor, a samo onaj koji drži štapić, ima pravo govoriti (Coates, Umbreit i Vos, 2003).

⁵ Krugovi/ Sudenje u krugu

Stuart (1996, prema Crawford i Newburn, 2003) navodi da je najveća vrijednost ovog modela, ne toliko u utjecaju na počinitelja ili žrtvu, već u njegovom utjecaju na zajednicu.

Drugim riječima, svi procesi u ovom modelu snažno su povezani sa zajednicom i stoga su u skladu s kulturom, običajima i navikama kulture u kojoj se odvijaju.

Glavne zamjerke modelu vezane su uz neravnopravan odnos moći pa se tako navodi nedovoljna zaštita žena žrtava nasilja (Cayley, 1998, prema Zernova 2007). Jednakost prava glasa također je upitna, kao i interesi žrtve. Naime, žrtva je zapravo prisiljena pristati na interese zajednice i ne inzistira na zadovoljenju svojih potreba. Kod ovog modela, naglasak je na problemu koji ima zajednica iz čega proizlazi da i

žrtva dijeli odgovornost za prijestupničko ponašanje (budući da je i ona dio zajednice) (Zernova, 2007).

PREGLED EVALUACIJSKIH ISTRAŽIVANJA

Pitanje uspješnosti određene intervencije ili sankcije, u ovom slučaju modela restorativne pravde, složeno je budući da se o pozitivnim ishodom može govoriti na više razina, ovisno o tome što držimo kriterijem uspjeha. Evaluacijska istraživanja modela i programa restorativne pravde, uglavnom pokazuju pozitivne rezultate kada je riječ o smanjenju stope recidivizma te razine zadovoljstva žrtve i počinitelja. Sherman i Strang (2007), osim navedenog, navode još neke pozitivne učinke restorativne pravde

Tablica 1. Pregled evaluacijskih istraživanja efikasnosti modela restorativne pravde u svijetu

Autor i godina	Zemlja	Model	Vrsta istraživanja i uzorak	Rezultati
Bradshaw, Roseborough i Umbreit, 2006.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Meta-analiza na ukupnom uzorku od 9 127 maloljetnih počinitelja kaznenih djela, prosječno praćenih 21 mjesec.	Ukupni učinak pokazao je umjerenu djelotvornost programa restorativne pravde. 11 studija pokazalo je pozitivne učinke, dvije studije nisu pokazale nikakve učinke, a dvije su pokazale negativan efekt na stopu recidivizma. Zabilježeno ukupno smanjenje stope recidivizma od 34%.
Nugent, Williams i Umbreit, 2003.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Meta-analiza je uključivala 14 studija na uzorku od 9 037 maloljetnika.	Ispitanici koji su sudjelovali u medijaciji, imali su 26% manju stopu recidivizma od onih koji nisu sudjelovali u medijaciji. Ispitanici iz prve skupine, i kada jesu recidivirali, počinili su manje ozbiljna djela.
Bradbury, 2002.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak od 49 maloljetnika koji su bili uključeni u medijaciju kompariran je s 64 počinitelja iz kontrolne skupine.	Istraživanje je pokazalo da su stope recidivizma kontrolne i eksperimentalne skupine slične (59% u usporedbi sa 53%) tijekom praćenja od godine dana.
Nugent, Umbreit, Wiinamaki i Paddock, 2001.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Meta-analiza na uzorku od 619 maloljetnika koji su sudjelovali u medijaciji i 679 onih koji nisu.	Rezultati su pokazali da maloljetnici koji su sudjelovali u medijaciji imaju stopu recidivizma od 19% za razliku od 28% kolika je stopa recidivizma skupine koja nije sudjelovala u medijaciji.
Cushman i Evje, 2000.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak je činilo 1395 maloljetnika u 6 različitih gradova, praćenih od 6 do 18 mjeseci. Postojala je kontrolna skupina.	Utvrđeno je da stopa recidivizma od područja do područja varira za 21% do 105% manje od ispitanika u kontrolnoj skupini u 5 od 6 područja. Vrijeme praćenja bilo je od 6 do 18 mjeseci (npr. stopa recidivizma ES 15,04%, a KS 30,90%; ES 10,81%, KS 23,70%; ES 6,60%, KS 38,80%...).
Nelson, 2000. (prema Restorative Justice Consortium, 2008)	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Na uzorku od 150 ispitanika koji su od 1996. do 1998. sudjelovali u medijaciji, a potom praćeni godinu dana, usporedila se frekvencija kaznenih djela godinu dana prije, i godinu dana nakon medijacije.	Rezultati su ukazali na 65 postotno smanjenje broja kaznenih djela. Počinitelji koji su odbili sudjelovati u medijaciji, imali su 32% manje novih osuda; a oni koji su ispunili sve obveze sporazuma -76% manje; počinitelji koji nisu ispunili obveze iz sporazuma - imali su 54% manje osuda.
Carr, 1998.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak od 165 maloljetnih počinitelja praćen je minimalno 6 mjeseci.	Pokazalo se da 89% ispitanika iz uzorka nije recidiviralo u periodu od minimalno 6 mjeseci.
Stone, Helms i Edgeworth, 1998.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak od 800 počinitelja kaznenih djela uključenih u medijaciju u razdoblju od 1993. do 1996., uspoređen je s kontrolnom skupinom iz ranijeg perioda.	Došlo se do rezultata da nema značajnih razlika u stopi recidivizma između te dvije skupine ispitanika. Stopa recidivizma eksperimentalne skupine iznosila je 34,2 %, a kontrolne 36,7%.
Nugent i Paddock, 1996.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak je činilo 100 maloljetnika koji su bili uključeni u medijaciju (ES) te 100 koji su bili uključeni u tradicionalni kazneni sustav (KS).	Utvrđeno da je tijekom godine dana recidiviralo 35% iz eksperimentalne skupine, za razliku od 20% iz kontrolne.
Umbreit i Coates, 1992.	SAD	medijacija između počinitelja i žrtve	Uzorak je činila eksperimentalna skupina od 160 počinitelja koji su sudjelovali u medijaciji i kontrolna skupina od 160 počinitelja koji nisu sudjelovali u medijaciji (s tim da je 87% ukupnog uzorka počinilo imovinske delikte).	Ispostavilo se da su maloljetnici koji su sudjelovali u programima medijacije između počinitelja i žrtve u 4 države u SAD-u, imali niže stope recidiva (18%) nakon godine dana praćenja, nego kontrolna skupina mladih (27%) koja nije sudjelovala u njoj. Oni koji jesu recidivirali iz ES, na sudu su se pojavili zbog manje ozbiljnih osuda.

Tablica 1. nastavak

Autor i godina	Zemlja	Model	Vrsta istraživanja i uzorak	Rezultati
Latimer, Dowden i Muisse, 2005.	Sjeverna Amerika	medijacija između počinitelja i žrtve i obiteljska konferencija	Meta-analiza 35 studija restorativnih programa (27 medijacija i 8 konferencija).	Meta-analizom se ustanovilo da je 72% svih studija zabilježilo pad stope recidivizma (smanjuje stope recidivizma od 23-38%).
Vanfraechem, 2005.	Belgija	obiteljska konferencija	Uzorak od 58 maloljetnika, počinitelja ozbiljnih kaznenih djela ili recidivista praćenih 6-18 mjeseci.	Utvrđeno je da 78% nakon konferencije nije recidiviralo.
Hayes i Daly, 2004.	Australija	obiteljska konferencija	Uzorak je sastavljen od 200 počinitelja, praćenih 3 do 5 godina.	Tijekom perioda od 3 do 5 godina nakon održane konferencije, pokazalo se da je 56% njih recidiviralo.
Hayes i Daly, 2003.	Australija	obiteljska konferencija	Uzorak od 89-ero ispitanika praćenih tijekom 8-12 mjeseci nakon konferencije. Kontrolne skupine nije bilo.	Pokazalo se da 60% ispitanika nije bilo evidentirano kao počinitelj novog kaznenog djela, 17% je počinilo jedno kazneno djelo, a 23% dva ili više djela.
Walker, 2002.	SAD	obiteljska konferencija	Uzorak od 102 počinitelja koji su prvi put počinili kazneno djelo, uključenih u obiteljsku konferenciju (ES) ili tradicionalni kazneni sustav (KS).	Ustanovljeno je da se ukupna stopa recidivizma eksperimentalne skupine nije znatno razlikovala od kontrolne skupine. Međutim, maloljetnici koji su počinili ne-nasilne delikte, nisu kasnije počinili nasilni delikt, za razliku od ispitanika iz kontrolne skupine.
Maxwell i Morris, 2001.	Novi Zeland	obiteljska konferencija	Uzorak od 108 počinitelja praćen je 6 godina nakon konferencije.	Više od 40% ispitanika nije recidiviralo ili su počinili jedno kazneno djelo. U periodu od 6 godina, 29% nije recidiviralo uopće. Četvrtina ispitanika počinila je dva ili više novih kaznenih djela.
Sherman, Strang i Woods, 2000.	Australija	obiteljska konferencija	Slučajni uzorak od 110 maloljetnih počinitelja nasilnih delikata praćen je godinu dana prije i godinu nakon konferencije.	Pokazalo se da je eksperimentalna skupina imala smanjenje stope recidivizma od 49%, za razliku od kontrolne skupine čija je stopa smanjena za 11%.
McGarrell, Olivares, Crawford i Kroorand 2000.	SAD	obiteljska konferencija	Istraživanje je provedeno na uzorku 238 maloljetnika koji su prvi puta počinili delikt te 226 ispitanika koji su činili kontrolnu skupinu.	Nakon 6 mjeseci, stopa recidivizma maloljetnika koji su sudjelovali na konferenciji iznosila je 20%, u usporedbi s 34-postotnom stopom kontrolne skupine koja je sudjelovala u tradicionalnom kaznenom sustavu. Stopa recidivizma ispitanika iz skupine koja je sudjelovala na konferenciji, nakon godine dana iznosila je 31%, dok je stopa ispitanika koji su sudjelovali u tradicionalnom kaznenom sustavu bila za 10% viša.
Hines, 2000.	SAD	obiteljska konferencija	Uspoređen je uzorak 281 maloljetnika (ES) koji su bili uključeni u obiteljsku konferenciju od 1995. do 1999., s 494 maloljetnika (KS) koji su prošli tradicionalni kazneni sustav 1993., te su praćeni godinu dana.	Utvrđeno je da je 33,1% maloljetnika iz eksperimentalne skupine recidiviralo, za razliku od 72,2% iz kontrolne.
Griffiths, 1999.	Australija	obiteljska konferencija	Uspoređen je 71 maloljetnik koji je sudjelovao na konferenciji (ES) sa 100 ispitanika iz probacijske skupine (KS) te su praćeni godinu dana.	Uočeno je da je stopa recidivizma za probacijsku skupinu 37%, za razliku od konferencijske grupe čija je stopa 21%.

u usporedbi s tradicionalnim kaznenim sustavom, primjerice: povećanje broja kaznenih djela koja su razriješena kao diverzija, smanjenje post-traumatskih simptoma kod žrtava, smanjenje potrebe za nasilnom osvetom prema počiniteljima kod žrtava, kao i niža razina straha te smanjenje troškova postupka.

Budući da je tradicionalna mjera evaluacije dugotrajnih učinaka programa recidivizam, u pregledu istraživanja u svijetu, kada je riječ o stopi recidivizma, postoji niz rezultata utemeljenih na evaluacijskim istraživanjima i meta-analizama. U tekstu koji slijedi, bit će predstavljeni rezultati nekih od provedenih studija u svijetu.

Činjenica da velik dio literature na ovu temu pripada internetskim izvorima odgovarajućih struč-

nih ili državnih tijela ne čudi budući da su različiti modeli i programi najčešće evaluirani upravo od strane tih tijela što je od posebnog značaja za njihovu daljnju implementaciju.

Budući da su obiteljske konferencije i medijacija između počinitelja i žrtve dva najraširenija modela u svijetu, logično je da su ti modeli i najčešće evaluirani. S tim u skladu, malo je relevantnih evaluacijskih studija preostala dva modela.

Zbog lakšeg snalaženja te preglednosti podataka, rezultati značajnijih evaluacijskih studija prikazani su tabelarno. Detaljni prikaz svakog od navedenog istraživanja seže izvan okvira ovog rada, stoga su osnovni podaci vezani uz svako istraživanje sažeti u tablici 1.

Generalno gledajući, spoznaje i rezultati evaluacija u različitim državama pokazuju da su programi restorativne pravde učinkovitiji u smislu smanjenja stope recidivizma od tradicionalnog pristupa, odnosno formalnog kaznenog sustava.

Evaluacijska istraživanja pokazuju različite rezultate u odnosu na stopu recidivizma od visoke učinkovitosti do gotovo jednake učinkovitosti restorativnih modela/programa i tradicionalnog kaznenog sustava. No, većina objavljenih studija ukazuje na pozitivne efekte. Tako su, primjerice, Nugent, Williams i Umbreit (2003) u meta-analizi došli do zaključka da ispitanici koji su sudjelovali u medijaciji između počinitelja i žrtve, imaju 26% manju stopu recidivizma od ispitanika koji nisu sudjelovali u medijaciji. Rezultati ranije meta-analize Nugenta i sur. iz 2001. godine pokazali su da je skupina ispitanika koja nije sudjelovala u medijaciji imala stopu recidivizma od 28%, za razliku od sudionika u medijaciji čija je stopa bila 19%. Slično zaključuju Cusham i Evje (2000) čijim se istraživanjem pokazalo da eksperimentalna skupina maloljetnika koja je sudjelovala u medijaciji ima dvostruko nižu stopu recidivizma od kontrolne u 6 različitih gradova u SAD-u.

S druge strane, određeni broj studija ukazuje na umjerenu učinkovitost ovih modela ili pak jednaku učinkovitost kao i tradicionalni kazneno-pravni sustav (Bradshaw, Roseborough i Umbreit, 2006; Bradbury, 2002; Stone, Helms i Edgeworth, 1998).

Kada je riječ o obiteljskim konferencijama, rezultati različitih studija također upućuju na uspjeh. Naime, Hayes i Daly (2003 i 2004) došli su do rezultata da nešto više od polovice sudionika obiteljske konferencije nije recidiviralo. I ostali autori, navedeni u tablici, došli su do zaključka da skupine ispitanika koji su sudjelovali u obiteljskim konferencijama, u pravilu imaju niže stope recidivizma od počinitelja koji su za kazneno djelo odgovarali u sklopu tradicionalnog kazneno-pravnog sustava. Isto tako, longitudinalna istraživanja pokazuju da se stopa recidivizma sudionika u obiteljskoj konferenciji povećava što je duži niz godina praćena (što je i logično), no rezultati i dalje idu u prilog učinkovitosti ovog modela (Maxwell i Morris, 2001, McGarrell i sur., 2000).

Iz tablice je vidljivo da je većina dosadašnjih istraživanja zaključila kako restorativna pravda jest učinkovita. Međutim, ostaje pitanje koliko su studije navedene u ovoj tablici metodološki korektna, odnosno do koje mjere dozvoljavaju donošenje takvih zaključaka obzirom na raznolikost metodologije pojedinih studija. Iz tog je razloga teško

komparirati rezultate. Sva istraživanja navedena u ovom radu kao ciljanu skupinu ispitanika imali su maloljetne počinitelje kaznenih djela, a većina istraživanja koja su navedena, koristila je kontrolnu skupinu, te se učinkovitost (između ostalih parametara) mjerila stopom recidivizma. No, iz različitih studija, vidljivo je da je već i sam pojam recidivizma različito shvaćan i definiran. Dakle, u usporedbi i analizi podataka iz tablice ostaje pitanje što stopa recidivizma uopće mjeri (ponašanje maloljetnika, policijsku ili sudsku evidenciju, odgovor društva na ponašanje počinitelja) i koje se mjere koriste (frekvencija počinjenja kaznenih djela, ozbiljnost i težina djela, sankcija). Isto tako, ne smijemo zaboraviti da, kao što je gore navedeno, programi restorativne pravde, imaju niz drugih pozitivnih efekata o kojima valja voditi računa. Drugim riječima, stopu recidivizma ne možemo i ne smijemo gledati kao jedini poželjni ishod modela i programa restorativne pravde, tim više što je restorativna pravda zapravo primarno usmjerena na uključenost i počinitelja i žrtve u rješavanje problema, dobrovoljnost obiju strana i na potrebe žrtve, a tek onda na smanjenje stope recidivizma (Morris, 2002). Stoga u evaluaciji učinkovitosti takovih programa, zasigurno i u budućnosti tim čimbenicima treba posvećivati veću pažnju.

Nadalje, činjenica je li ili nije počinitelj naknadno recidivirao, ne može se direktno povezati s jakostima i slabostima određenog programa. U tom smislu, i Umbreit, Coates i Vos (2001) navode da je mnogo važnije pitanje koji činitelji u funkciji moderatora doprinose vjerojatnosti da počinitelj ne/recidivira. Dakle, kod procjene učinkovitosti programa, valja uzeti u obzir niz različitih varijabli kao što su karakteristike počinitelja, vrsta kaznenog djela, utjecaj obitelji, zajednice i sl. Isto tako, dužina praćenja, ekvivalentnost eksperimentalne i kontrolne skupine, također utječu na konačni rezultat pojedinog istraživanja (Nugent i dr., 2001; Latimer, Dowden i Muise, 2005, Bradshaw i Roseborough, 2005). To sve zahtjeva praćenje kroz longitudinalne studije na velikim uzorcima kojih za sada na ovu temu zapravo gotovo i nema.

Isto tako, važno je da li svi programi koji su obuhvaćeni ovim istraživanjima, primjerice pod pojmom medijacija između počinitelja i žrtve ili obiteljska konferencija, podrazumijevaju i odnose se na isto. Sve upravo navedeno treba uzeti u obzir kada donosimo zaključke o učinkovitosti modela restorativne pravde kod maloljetnika u sukobu sa zakonom.

Uza sve to, Bradshaw i Roseborough (2005) s pravom navode i činjenicu da znanstveni časopisi

rijetko objavljuju negativne ili one rezultate koji nisu ukazali niti na pozitivni niti na negativni učinak na, u ovom slučaju, stopu recidivizma. To može dovesti do situacije da u literaturi pronalazimo više pozitivnih nego negativnih rezultata evaluacijskih studija što zapravo ne mora biti u skladu s realnim stanjem u praksi.

Sve upravo navedeno treba imati na umu kada donosimo zaključke o učinkovitosti određenog programa i/ili modela.

ZAKLJUČAK

Pregledom strane literature može se ukratko zaključiti da su modeli restorativne pravde učinkoviti iako je potrebna doza opreznosti kod donošenja takvog zaključka. U svakom slučaju, sigurno je da je restorativna pravda barem jednako učinkovita kao i formalni kazneni sustav kada se radi o stopi recidivizma maloljetnih počinitelja kaznenih djela. No,

kao što je u tekstu navedeno, restorativna pravda ima niz i drugih, znanstveno dokazanih, pozitivnih učinaka osim utjecaja na stopu recidivizma (Sherman i Strang, 2007; Umbreit, Vos i Coates (2006).

Zaključno možemo reći da su modeli restorativne pravde sve rašireniji u svijetu kada je riječ o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, tako i sve češće kada je riječ o punoljetnim osobama te težim i ozbiljnijima kaznenim djelima.

Restorativna pravda kao relativno novi način reagiranja na kriminalitet, unatoč različitim modelima i programima koji su se razvili, podrazumijeva novi način rješavanja konflikata, odnosno nošenja s posljedicama proizašlima iz kaznenog djela. Participacija počinitelja i žrtve, te uključivanje zajednice osnovne su odlike ovog koncepta čija vrijednost i jest u "vraćanju" ili uspostavljanju socijalnog mira, dobrih odnosa u budućnosti, ali i u preuzimanju odgovornosti za učinjeno.

LITERATURA:

- Bazemore, G., Griffiths, C. (2003): Police Reform, Restorative Justice and Restorative Policing. *Police Practice and Research: An International Journal*. 4 (4). 335-346.
- Bazemore, G., Umbreit, M. (2001): A Comparison of Four Restorative Justice Models. *Juvenile Justice Bulletin*. U.S. Department of Justice. Preuzeto s mrežne stranice <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/184738.pdf>
- Bradbury, B. (2002): Deschutes County Delinquent Youth Demonstration Project. Secretary of State Audit Report. Preuzeto s mrežne stranice <http://www.sos.state.or.us/audits/reports/full/2002/2002-29.pdf>
- Bradshaw, W., Roseborough, D. (2005): Restorative Justice Dialogue: The Impact of Mediation and Conferencing on Juvenile Recidivism. *Federal Probation*. 69 (2). 15- 26.
- Bradshaw, W., Roseborough, D., Umbreit, M. S. (2006): The Effect of Victim Offender Mediation on Juvenile Offender Recidivism: A Meta-Analysis. *Conflict Resolution Quarters*. 24 (1). 87-98.
- Carr, C. VORS Program Evaluation Report (1998): Juvenile Diversion Project. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research_Annotated_Bibliography/RAB/VOM/Carr_1998_VOM.pdf
- Coates, R.B., Umbreit, M.S., Vos, B. (2003): Restorative Justice Circles: An Exploratory Study. *Contemporary Justice Review*. 6 (3). 265-278.
- Crawford, A., Newburn, T. (2002): Recent Developments in Restorative Justice for Young People in England and Wales. *British Journal of Criminology*. 42. 476-495.
- Crawford, A., Newburn, T. (2003): Youth Offending and Restorative Justice: Implementing Reform in Youth Justice. Willan Publishing. Portland, Oregon.
- Cushman, R. C., Evje, A. (2000): Summary of the Evaluations of Six California Victim Offender Reconciliation Programs- Report to the California Legislature. Preuzeto s mrežne stranice <http://www.courtinfo.ca.gov/programs/cfcc/pdffiles/vorp.pdf>
- Erez E., Roberts, J. (2007): Victim Participation in the Criminal Justice System. *Encyclopedia of Psychology and Law*. SAGE Publications.
- Griffiths, M. (1999): The Implementation of Group Conferencing in Juvenile Justice in Victoria. Australian Institute of Criminology and Victims Referral and Assistance Service. Melbourne. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research_Annotated_Bibliography/RAB/CONFERENCING/Griffiths_1999_CONF_.pdf
- Hayes, H. (2006): Apologies and Accounts in Youth Justice Conferencing: Reinterpreting Research Outcomes. *Contemporary Justice Review*. 9 (4). 369-385.
- Hayes, H., Daly, K. (2003). 'Youth Justice Conferencing and Re-offending', *Justice Quarterly*. 20 (4). 725-764.
- Hayes, H., Daly, K. (2004): Conferencing and Re-offending in Queensland. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*. 37 (2). 167-191.
- Hines, D. (2000): The Woodbury Police Department Restorative Justice Program Recidivism Study. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research_Annotated_Bibliography/RAB/CONFERENCING/Hines_2000_CONF.pdf
- Home Office/Lord Chancellor's Department/Youth Justice Board (2002): Referral Orders and Youth Offender Panels- Guidance for Courts, Youth Offending Teams and Youth Offender Panels. Preuzeto s mrežne stranice http://www.devon.gov.uk/referral_orders_and_yop.pdf
- Hrvatski jezični portal (2010): <http://hjp.srce.hr/>
- Humphrey, J.A., Burford, G., Huey, M.P. (2006): Reparative versus Standard Probation: Community Justice Outcomes. US Department of Justice. Preuzeto s mrežne stranice <http://www.doc.state.vt.us/about/reports/reparative-v-probation/view>
- Koren-Mrazović, M. (2005), Izvansudska nagodba - rješavanje slučajeva maloljetničke delinkvencije izvan sudskog postupka, *Dijete i društvo*. 7 (1). 150-162.
- Latimer, J., Dowden, C., Muise, D. (2005): The Effectiveness of Restorative Justice Practices: A Meta-analysis. *The Prison Journal*, 85(2). 127-144.
- Lilles, H. (2001): Circle Sentencing- Part of the Restorative Justice Continuum. U: Morris, A., Maxwell, G.M. (ur.): *Restorative Justice for Juveniles Conferencing Mediation and Circles*, Hart Publishing, Oregon. USA. 161-182.
- Maxwell, G.M., Morris, A. (2001): Family Group Conferencing and Reoffending. U: Morris, A., Maxwell, G.M. (ur.), *Restorative Justice for Juveniles: Conferencing, Mediation and Circles*. Hart Publishing. Oxford. 243-266.

- McCold, P., Wachtel, T. (2003): In pursuit of paradigm: A theory of restorative justice. Rad prezentiran na 13. svjetskom kriminološkom kongresu, Rio de Janeiro, Brazil. Preuzeto s mrežne stranice <http://www.realjustice.org/library/paradigm.html>.
- McGarrell, E., Olivares, K., Crawford, K., Kroorand, N. (2000): Returning Justice to the Community : The Indianapolis Juvenile Restorative Justice Experiment. Indianapolis, SAD. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research_Annotated_Bibliography/RAB/CONFERENCING/McGarrell_Olivares_2000_CONF.pdf
- Miscin, E. (2004): Englesko-hrvatski:hrvatsko-engleski rječnik. Alfa. Zagreb.
- Morris, A. (2002): Critiquing te Critics - A Brief Response to Critics of Restorative Justice. *British Journal of Criminology*. 42. 596-615.
- Nugent W., Williams, M., Umbreit, M.S. (2003): Participation in Victim- Offender Mediation and the Prevalence of Subsequent Delinquent Behavior: A meta-analysis. *Research on Social Work Practice*. 14 (6). 408-416.
- Nugent, W. R., Paddock, J. B. (1996): Evaluating the Effects of a Victims-Offender Reconciliation Program on Reoffense. *Research on Social Work Practice*. 6 (2). 155-178.
- Nugent, W., Umbreit, M., Wiinamaki, L., Paddock, J. (2001): Participation in Victim-Offender Mediation and Re-offence: Successful Replications?. *Research on Social Work Practice*. 11 (1). 5-21.
- Restorative Justice Consortium (2008): The Positive Effect of Restorative Justice on Re-offending. Preuzeto s mrežne stranice http://www.restorativejustice.org.uk/Resources/pdf/RJ%20and%20the%20Reduction%20of%20Reoffending_update140308.pdf
- Ryals, J. S. (2004): Restorative Justice: New Horizons in Juvenile Offender Counseling. *Journal of Addictions and Offender Counseling*. 25. 18-25.
- Sherman L., Strang, H. (2007): Restorative Justice: The Evidence. Preuzeto s mrežne stranice http://www.smith-institute.org.uk/publications/restorative_justice_the-evidence.htm
- Sherman, L.W., Strang, H., Woods, D. (2000): Recidivism Patterns in the Canberra Reintegrative Shaming Experiment (RISE). Canberra, Australia, Centre for Restorative Justice. Research School of Social Sciences. Australian National University.
- Stone, S., Helms, W., Edgeworth, P. (1998): Cobb County Juvenile Court Mediation Program Evaluation. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research_Annotated_Bibliography/RAB/VOM/Cobb%20County_JCM_Program_Eval.PDF
- U.S. Department of Justice (2000): The Restorative justice and Mediation Collection: Executive Summary. Preuzeto s mrežne stranice http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative_justice/bulletin1/welcome.html
- Umbreit, M. (2008): Victim Offender Mediation and Dialogue. Preuzeto s mrežne stranice www.cehd.umn.edu/ssw/rjp.
- Umbreit, M., Coates, R. B. (1992): Victim-Offender Mediation An Analysis of Programs in Four States of the U.S. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/Research/VOM_Analysis_4_US_States.pdf
- Umbreit, M, S., Coates, R.B., Vos, B. (2001): The Impact of Victim Offender Mediation- Two Decades of Research. *Federal Probation*. 65 (3). 29-35.
- Umbreit, M.S., Vos, B., Coates, R.B. (2006): Restorative Justice Dialogue: Evidence based practice. Preuzeto s mrežne stranice http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/PDFs/RJ_Dialogue_Evidence-based_Practice_1-06.pdf
- Van Kalmthout, A. M. (1996): Dvostruko lice alternativnih kaznenih sankcija: iskustva zapadnoeuropskih zemalja. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 3 (1). 209-221.
- Vanfraechem, I. (2005): Evaluating Conferencing for Serious Juvenile Directions (u): Gordon, R. M. (ur): Restorative Justice, Issues, Practice, Evaluation, Willan Publishing, Portland, Oregon. USA.
- Zehr, H. (1997): Restorative Justice: The Concept. *Corrections Today*. 59 (7). 68-70.
- Zernova, M. (2007): Restorative Justice: Ideals and Realities. Ashgate Publishing, Hampshire, UK.
- Žižak, A. (2003): Konceptualni okvir. U: Koller-Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M., Žižak, A. (ur.), Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Zagreb. 11-23.
- Žižak, A. (2006): Nove mogućnosti u izvršavanju maloljetničkih sankcija. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 13 (2). 795-806.
- Walker, L.(2002): Conferencing: A new Approach for Juvenile Justice in Honolulu. *Federal Probation*. 66 (1). 38-43.
- Youth Offender Panels (2009): Preuzeto s mrežne stranice <http://www.yjb.gov.uk/en-gb/yjs/GetInvolved/Volunteering/YouthOffenderPanels>

RESTORATIVE JUSTICE MODELS IN THE WORLD FOR YOUTH IN CONFLICT WITH THE LAW AND OVERVIEW OF ITS EFFICIENCY STUDIES

SUMMARY

This article discusses definition, principles and goals of restorative justice, as well as four restorative justice models aimed for youth in conflict with the law (victim-offender mediation, family conference, community reparative board and sentencing circles). The second part of the paper provides evaluation studies overview of restorative justice models and programmes around the world and its effectiveness with a main focus on recidivism rates (selected as one of the appropriate outcomes). The results show positive effects of restorative justice models/programmes on recidivism rates.

Key words: restorative justice models, evaluation, recidivism, juvenile offenders